

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-80>

УДК 331.5

АНАЛІЗ СТРУКТУРНИХ ТА ЦИКЛІЧНИХ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РІВЕНЬ БЕЗРОБІТТЯ ТА ДИНАМІКУ РИНКУ ПРАЦІ

ANALYSIS OF STRUCTURAL AND CYCLICAL FACTORS AFFECTING THE LEVEL OF UNEMPLOYMENT AND THE DYNAMICS OF THE LABOR MARKET

Біленко Олена Вікторівнакандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1254-4588>**Горбань Світлана Федорівна**кандидат технічних наук, доцент,
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0666-6914>**Bilenko Olena, Gorban Svitlana**

National University «Zaporizhzhia Polytechnic»

У статті розглянуто питання безробіття у ринковій економіці. У державах із сучасною економікою, де діють тисячі фірм та зайняті мільйони робітників, безробіття неминуче. Втрата роботи призводить не тільки до зниження поточного матеріального рівня життя, а й до появи невпевненості в майбутньому, а також виникнення почуття власної неповноцінності. Через те, що люди, які бажають працювати, але не мають роботи, не мають можливості зробити свій внесок у збільшення виробництва товарів і послуг, кількість безробітних у країні – ще очевидніший показник її економічного неблагополуччя. У статті наведено основні причини безробіття (низький платоспроможний попит, встановлення ставок заробітної плати вище за рівноважний рівень, «надлишок» населення, наявність моносонії на ринку праці, настання нових етапів у персональному житті людини, зміна професійних інтересів, перекваліфікація, перенавчання, географічне переміщення людини) та причин збереження прихованого безробіття (стабільність зайнятості, проблеми з виплатою допомоги з безробіття, безперервний стаж роботи для отримання пенсій, робота у невеликих населених пунктах, збереження кадрів підприємством на перспективу, у підприємств немає коштів на виплату працівникам заробітної плати). Досліджено структурні фактори впливу на рівень безробіття: кризи (війна), інфляція, зміни валютного курсу. Встановлено негативний вплив військових дій на розвиток ринку праці. Досліджено, що в Україні за 2021–2023 рр. спостерігається зменшення рівня інфляції. Виявлено зростання вартості іноземної валюти відносно гривні. Досліджено позитивні тенденції на ринку праці – зменшення кількості безробітних. Проаналізовано циклічні фактори впливу на рівень безробіття та динаміку ринку праці: технологічні інновації, демографічні процеси, шоки попиту. Стрімке поширення нових технологій має величезний вплив (як позитивний, так і негативний) на ринку праці. За роки війни кількість населення зменшилась внаслідок природнього руху (зменшення народжених) і механічного (кількість вибулих більше, ніж тих, хто приїхав до України).

Ключові слова: рівень безробіття, інфляція, валютний курс, технологічні інновації, ринок праці, демографічні зміни, шоки попиту.

The article discusses issues of unemployment in a market economy. In states with modern economies, where thousands of firms operate and millions of workers are employed, unemployment is inevitable. Losing a job leads not only to a decrease in the current material standard of living, but also to the emergence of uncertainty about the future, as well as a feeling of personal inferiority. Due to the fact that people who want to work, but do not have a job, do not have the opportunity to contribute to increasing the production of goods and services, the number of unemployed people in a country is an even more obvious indicator of its economic distress. The article identifies the main causes of unemployment (low wages, the establishment of higher wage rates for equal income, "oversupply" of the population, the presence of a monopson on the market, the emergence of new stages in people's personal life, etc. other professional interests, retraining, retraining, geographical movement of people) and the reasons for

saving the employee's unemployment (stability of employment, problems with payment of unemployment assistance, uninterrupted work experience for compensation of pensions, work in small localities, saving of personnel for the enterprise for the future, for enterprises there is no € funds for payment of wages to workers). Structural factors contributing to the level of unemployment have been identified: crises (war), inflation, changes in the exchange rate. A negative influx of military actions on the development of the drug market has been established. For 2021–2023 rubles. A change in the inflation rate is expected. An increase in the value of foreign currency was revealed, including the hryvnia. Positive trends in the food market have been observed – a change in the number of unemployed people. We analyzed cyclical factors in relation to the unemployment rate and the dynamics of the market: technological innovations, demographic processes, consumer shocks. With the expansion of new technologies, there is a great influx (both positive and negative) into the consumer goods market. During the war, a large number of the population changed due to the natural movement (change of people) and the mechanical one (a large number of people who moved more than those who came to Ukraine).

Key words: unemployment rate, inflation, exchange rate, technological innovations, labor market, demographic changes, demand shocks.

Постановка проблеми. Питання безробіття одна із головних викликів для сучасних економік. Високий рівень безробіття супроводжується соціальними та економічними проблемами, такими як низький рівень життя, соціальна напруженість та погіршення суспільного добробуту. Тому розуміння причин та факторів, що впливають на рівень безробіття, є важливим для розробки ефективних політик та заходів щодо зниження безробіття.

Одним із ключових аспектів аналізу безробіття є відмінність між структурним та циклічним безробіттям. Структурне безробіття пов'язане з довгостроковими змінами у структурі економіки та ринку праці. Зниження попиту певні види робіт чи зміна технологій може призвести до структурної безробіття. Циклічне безробіття, з іншого боку, пов'язане з коливаннями в економічному циклі. У періоди спаду економіки, попит на працю знижується, що призводить до збільшення циклічного безробіття.

Аналіз цих двох типів безробіття є важливим для розуміння та прогнозування рівня безробіття. Більше того, оцінка впливу структурних та циклічних факторів на рівень безробіття допомагає розробити відповідні політики та програми щодо зниження безробіття.

Мета статті. Проаналізувати структурні та циклічні фактори, що впливають на рівень безробіття та динаміку ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню вивчення факторів впливу на рівень безробіття та динаміку ринку праці приділяли багато вчених. Олійник Т. І., Жураковська А. В. [10] проаналізували стан ринку праці в умовах військових дій в Україні. Близнюк В. В., Яценко Л. Д. [3] дослідили основні загрози соціальній безпеці на українському ринку праці внаслідок війни Російської Федерації проти України та визначено перспективи їх нейтралізації. Маршавін Ю. М., Кицак Т. Г.,

Василенко А. О. [7] оцінили процеси та тенденції у сфері зайнятості за два довоєнні десятиліття, обґрунтували їх причини і фактори та визначили напрями й інструменти для удосконалення функціонування ринку праці в Україні та відновлення економіки на засадах соціальної відповідальності. Ревко А., Приходько Н. [11] дослідили сутність безробіття та визначили його соціально-економічних наслідки. Слюсар С. Т. [12] проаналізувала сучасний стан ринку праці та рівень безробіття в Україні, визначила причини зростання рівня безробіття, сформулювала пропозиції щодо підвищення рівня зайнятості серед населення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових джерел показав, що вчені досліджували стан ринку праці, соціальні наслідки безробіття та пропонували шляхи подолання безробіття. Актуальним залишається вивчення питання впливу структурних і циклічних факторів на рівень безробіття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зниження чи підвищення економічної активності є головними причинами зниження чи зростання рівня безробіття та зайнятості у регіонах країни.

Основними причинами безробіття є:

- низький платоспроможний попит (відсутність попиту на послуги та товари зменшує попит на робочу силу; безробіття виникає тому, що попит на робочу силу має продуктивний характер);
- рівень заробітної плати встановлюється вище рівноважного під тиском соціально-економічної активності громадськості та профспілок;
- «надлишок» населення;
- наявність монополії на ринку праці (підприємства-монополісти диктують умови оплати праці і занижують обсяг зайнятості);

– нові етапи в особистому житті людини: народження дітей, навчання і т.д.;

– зміна професійних інтересів, перекваліфікація, перенавчання;

– географічне переміщення людини.

Велике значення має приховане безробіття, його причини на українських підприємствах поділяються на дві групи: причини, пов'язані з небажанням працівників звільнитись із підприємства, хоча заробітна плата ледве досягає прожиткового мінімуму або затримується місяцями, і причини, пов'язані з небажанням підприємств звільняти працівників.

Перша група причин, за якими зберігається приховане безробіття, пов'язана з небажанням персоналу залишати робоче місце:

– у свідомості працівників часто переважає такий чинник, як постійна зайнятості;

– допомога з безробіття не відповідає рівню заробітної плати;

– для людей старшого працездатного віку безперервний трудовий стаж має вирішальне значення для отримання пенсії;

– у малих населених пунктах немає інших можливостей знайти роботу.

До другої групи причин тривалого прихованого безробіття можна віднести:

– підприємства не мають коштів для виплати звільненим працівникам заробітної плати та допомоги на період працевлаштування відповідно до трудового законодавства. Тому звільнення відбувається за власним бажанням, спровоковані низькою заробітною платою та умовами праці, що погіршуються;

– якщо підприємство зберігає працівників, то може розраховувати на фінансову підтримку держави;

– в умовах скорочення виробництва керівництво підприємства намагається зберегти кадри на перспективу, вводячи часткову зайнятість, неоплачувані і оплачувані відпустки.

Всі ці причини викликають безробіття і сприяють його подальшому розвитку.

Відомо, що будь-яка причина є комплексом або комбінацією окремих факторів, які є рушійною силою будь-якого процесу або явища, що визначає його характер або риси. Отже, без з'ясування того, якими факторами зумовлюється процес безробіття неможливо виконати його аналіз, виявити особливості, забезпечити наукову обґрунтованість та цілеспрямованість основних напрямів та заходів, що сприяють регулюванню цього процесу.

Циклічні фактори проявляються під час економічного спаду, коли виробництво ско-

рочується, попит на товари та послуги падає, і компанії змушені скорочувати робочу силу. Це призводить до збільшення кількості безробітних та погіршення загальної економічної ситуації. Кризи, інфляція, зміни валютного курсу – всі ці фактори можуть посилити циклічне безробіття та збільшити його тривалість. У періоди економічного спаду, коли компанії зазнають труднощів і змушені скорочувати витрати, безробіття зростає через зменшення пропозиції робочих місць. Люди, які втратили роботу внаслідок скорочень, стикаються з фінансовими труднощами, що в свою чергу може призвести до зниження споживчого попиту та посилити економічний спад. Циклічне безробіття також може бути викликане змінами у структурі економіки, наприклад, зрушенням попиту від одних галузей до інших. Це може призвести до того, що люди, які втратили роботу в застарілих галузях, мають труднощі з пошуком нової роботи через розбіжність необхідних навичок.

Країни, що перебувають у стані війни, стикаються із серйозними проблемами на ринку праці. Основними причинами цих проблем є ослаблення державних інституцій та руйнування матеріальних, людських і соціальних ресурсів. В умовах воєнного стану суттєво змінюється організація соціально-економічних процесів у країні.

Стабілізація економіки стала складним завданням, що призвело до значних дисбалансів на ринку праці. Основними проблемами є: втрата можливості контролювати попит і пропозицію робочої сили; дефіцит фахівців в окремих галузях і регіонах через активний рух людського капіталу в пошуках безпеки; масовий виїзд кадрів за кордон; скорочення вакансій через те, що компанії не змогли протистояти втратам, спричиненим війною.

Військовий конфлікт в Україні має серйозні наслідки для населення. Мільйони людей втратили роботу і були змушені покинути свої домівки. Війна, що триває, спричинила страждання і смерть та мала вкрай руйнівний вплив на всі сектори економіки країни. Як наслідок, ринок праці країни перетворився на арену жорсткої конкуренції.

За час конфлікту український бізнес і ринок праці пройшли багато етапів адаптації до нової ситуації: станом на березень 2024 року на одну вакансію в середньому припадало 3 безробітних, а у грудні 2021 року: 7 (табл. 1).

За проведеними розрахунками можемо зробити висновок, що кількість зареєстрованих безробітних у березні 2024р. у порів-

Таблиця 1

Динаміка показників ринку праці

Показники	2021	2022	2023	2024	Зміни 2023 р. до 2021 р.	Зміни 2024 р. до 2021 р.
Кількість зареєстрованих безробітних станом на кінець року, тис. осіб	295	186,5	96,1	118,5	-67,4	-59,8
Потреба роботодавців у працівниках на заміщення вільних робочих місць, тис. осіб	41	21,2	32,4	44,5	-21,0	8,5
Навантаження на 1 вакантну посаду, осіб	7	9	3	3	-57,1	-57,1

Джерело: складено авторами за [4; 9]

нянні з 2021 р. зменшилась на 59,8%, а за 2021–2023 рр. – на 67,4%. Навантаження на одну вакантну посаду зменшилась із 7 до 3 осіб. Потреба роботодавців у працівниках за 2021–2023 рр. зменшилась на 21%, проте за 2021-березень 2024 рр. збільшилась на 8,5%.

Для ринкової економіки характерні нестабільність та нестійкість розвитку. Макроекономічна нестабільність проявляється у циклічності розвитку національної економіки, що тягне за собою зростання інфляції та безробіття. Інфляція та безробіття – це одні з найважливіших макроекономічних індикаторів стану економіки. Інфляція – складний багатфакторний процес підвищення рівня цін країни монетарного і немонетарного характеру. Безробіття – невід’ємний елемент ринку праці, що характеризується наявністю осіб працездатного віку, які не мають роботи, придатних до неї та шукають її. І інфляція, і безробіття є формами макроекономічної нестабільності, які мають деструктивний характер. Проте за своєю суттю ці категорії є природними для ринку і, перебуваючи на своєму потенційному рівні, вони не загрожують економіці негативними наслідками. Високий рівень як інфляції так і рівня безробіття негативно впливає на ситуацію в соціальній сфері, тягне за собою значні витрати для економіки, а також позначається на економічному становищі кожного окремого суб’єкта. Це пояснює інтерес макроекономічної науки до причин виникнення інфляції та безробіття, методів їх регулювання. Особливий інтерес як у теоретичному, так і в практичному плані представляє дослідження взаємозв’язку між даними макроекономічними явищами (рис. 1).

За 2021–2023 рр. рівень інфляції зменшився на 4,9 пункти. Зниження темпів інфляції позитивно впливає на ринок праці – зменшується рівень безробіття.

Показники, що відбивають ступінь залучення працездатного населення економіки країни, є одними з найважливіших макроекономічних індикаторів стану національної економіки. Передбачається наступний механізм зв’язку: зростання рівня безробіття сигналізує про неефективно діючу економіку, і – про неперспективність фінансових вливань у економіку цієї країни. Такі фінансові вкладення зменшують попит на валюту, що призводить до послаблення курсу. Рівень безробіття є основним економічним показником, оскільки він відображає загальне здоров’я економіки. Високий рівень безробіття вказує на уповільнення або рецесію, що може вплинути на валюту країни. Навпаки, низький безробіття передбачає сильну економіку і може призвести до оцінки валюти (рис. 2).

За проведеним дослідженням спостерігається зростання вартості долара за 2021–2023 рр. на 9,28 грн. за долар, євро – на 7,25 грн. за євро. Підвищення вартості іноземної валюти щодо гривні позитивно впливає на ринок праці – зменшується рівень безробіття. Зниження рівня безробіття в країні вказує на збільшення споживчих витрат, розширення бізнесу та загальне економічне зростання.

Структурне безробіття виникає внаслідок зрушень в економіці та суспільстві, які можуть призвести до того, що попит на певні навички та кваліфікацію не відповідає пропозиції робочої сили. Такі зміни можуть бути спричинені як технологічними інноваціями, так і демографічними процесами. Так, впровадження нових технологій може вимагати від працівників мати певні навички, які можуть бути відсутніми у робочої сили, яка на даний момент працює. Також зміни в демографії, такі як старіння населення або міграційні потоки, можуть призвести до дисбалансу між попитом та пропозицією робочої сили. Крім того, деякі

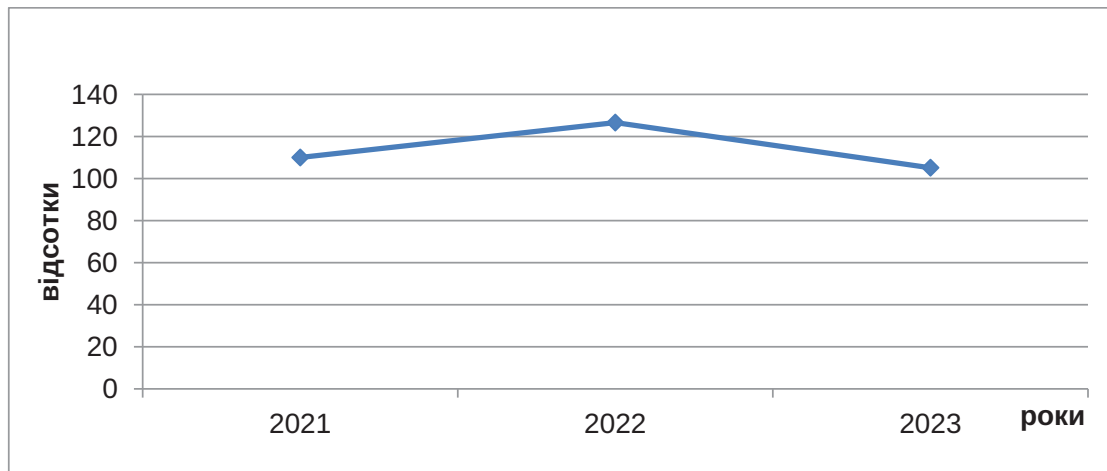

Рис. 1. Динаміка рівня інфляції
Джерело: складено авторами за [8]

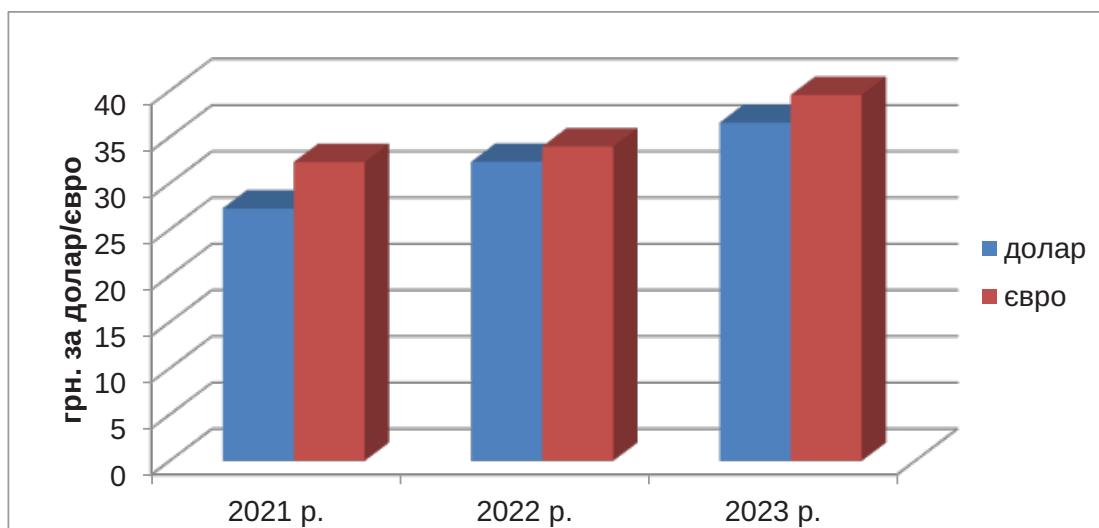

Рис. 2. Динаміка курсу валют
Джерело: складено авторами за [9]

галузі можуть зіткнутися з дефіцитом висококваліфікованих фахівців через недостатню кількість випускників, які мають необхідні знання та навички. Таким чином, структурне безробіття є результатом складної взаємодії різних факторів, які формують ринок праці та впливають на його динаміку.

Впровадження передових технологій неможливе без реорганізації ринку праці та перерозподілу робочої сили, що робить актуальним вивчення затребуваності працівників у цифровій економіці для запобігання кваліфікаційному безробіттю. На сьогоднішній день існує два альтернативні підходи до проблеми технологічного безробіття: заміщувальна цифровізація та цифровізація завдань. Заміщувальна цифровізація передбачає неми-

нучість масового технологічного безробіття через впровадження нових цифрових технологій у трудові процеси. Ряд професій та робочих місць зникнуть, оскільки їх повністю автоматизують. За другого підходу відбувається «цифровізація завдань», професії не зникають повністю, зникають конкретні завдання. Це, з одного боку, сприяє ліквідації деяких робочих місць, з другого боку, створює нові робочі місця, збільшуючи глобальні показники зайнятості. Зрозуміло, що ринок праці перебуває під впливом процесів, притаманних сучасній економіці, а також під впливом змін, пов'язаних з активним впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій.

Ринок праці нерозривно пов'язаний з демографічними процесами, які, однак, безпосе-

редньо впливають на його функціонування. До демографічних процесів відносяться народжуваність, смертність, природний приріст населення, середня та очікувана тривалість життя, міграція.

Демографічні процеси в масштабах країни мають неоднозначний вплив на формування та функціонування ринку праці та соціально-трудова відносин, визначаючи багато в чому його специфіку. Демографічні процеси є одним з численних факторів, що надають великий вплив на ринок праці. Чисельність населення виступає важливим індикатором розвитку ринку, оскільки саме населення вважається основним споживачем товарів та послуг. Воно встановлює умови до ринку споживчих товарів, до міцності інфраструктурної бази, що забезпечує суттєвий сервіс.

Демографічна структура населення значною мірою впливає на характеристики регіонального ринку праці, поділ капітальних вкладень на виробниче та невиробниче будівництво, розміщення та формування продуктивних сил, структуру зайнятості, відповідність фондів накопичення та споживання.

Демографічна структура населення помітно впливає на економічний потенціал регіону, на формування та застосування регіонального бюджету (і особливості його видаткової частини). Зміни у демографічному розвитку та у статеві-віковій структурі населення дають початок відповідним кількісним та якісним зрушенням в економічній структурі регіону, у структурі національного доходу, в економічному навантаженні працездатного населення, у ємності регіонального ринку праці, в обсягах та техніко-економічних характеристиках робочих місць, у ємності та структурі ринку освітніх послуг та ін.

Зміни в демографічних процесах надають ринку праці як короточасний (сплеск народжуваності через сприятливу демографічну ситуацію), і довгостроковий (зміна типу відтворення) характер. Демографічні процеси

породжують зміну кількісних та якісних структурних параметрів (статевікова структура, вікові коефіцієнти участі) участі трудових ресурсів (табл. 2).

За результатами проведеного аналізу демографічних показників спостерігається зменшення кількості населення за 2021–2023 рр. на 29,6%. Крім того, погіршується природний приріст – кількість народжених зменшилось на 31,3%. За роки війни відбулось загальне скорочення кількості населення: у 2022 р. – 267,7 тис. осіб, 2023 р. – 86,8 тис. осіб.

Шоки попиту є важливим чинником, який впливає на економіку і, зокрема, на ринок праці. Шок попиту може бути визначений як несподівана подія, яка впливає на сукупний попит на товари та послуги. Цей шок може бути або позитивним або негативним. Позитивний шок відбувається, коли спостерігається збільшення попиту, що призводить до збільшення виробництва, зайнятості та доходу. Негативний шок, з іншого боку, протилежний, що призводить до зниження виробництва, зайнятості та доходу. Взаємозв'язок між шоком попиту та рівнем безробіття є складним і не простим. Проте важливо зрозуміти цей зв'язок, щоб оцінити вплив шоків попиту на ринок праці (рис. 3).

Шоки попиту впливають на рівень безробіття в короткостроковій перспективі та в довгостроковій перспективі. У короткостроковій перспективі позитивний шок може призвести до збільшення зайнятості, оскільки підприємства збільшують виробництво задоволення попиту. Однак у довгостроковій перспективі вплив шоку на рівень безробіття залежить від реакції на пропозицію ринку праці. Якщо ринок праці є гнучким, підприємства можуть легко пристосуватися до шоку, що призведе до мінімального впливу на рівень безробіття. Навпаки, якщо ринок праці є жорстким, вплив шоку може бути більшим і постійним.

Вплив шоків попиту на рівень безробіття залежить від галузевого складу економіки.

Таблиця 2

Динаміка кількості населення

	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 р. до 2021 р.
Чисельність населення, млн. осіб	41,2	41,1	29	-29,6
Кількість народжених, осіб	271983	18062	187387	-31,1
Кількість вибулих, тис. осіб	455,7	1384	1175,6	158,0
Кількість прибулих, тис. осіб	476,9	1116,3	1088,8	128,3

Джерело: складено авторами за [1; 5; 6; 13]

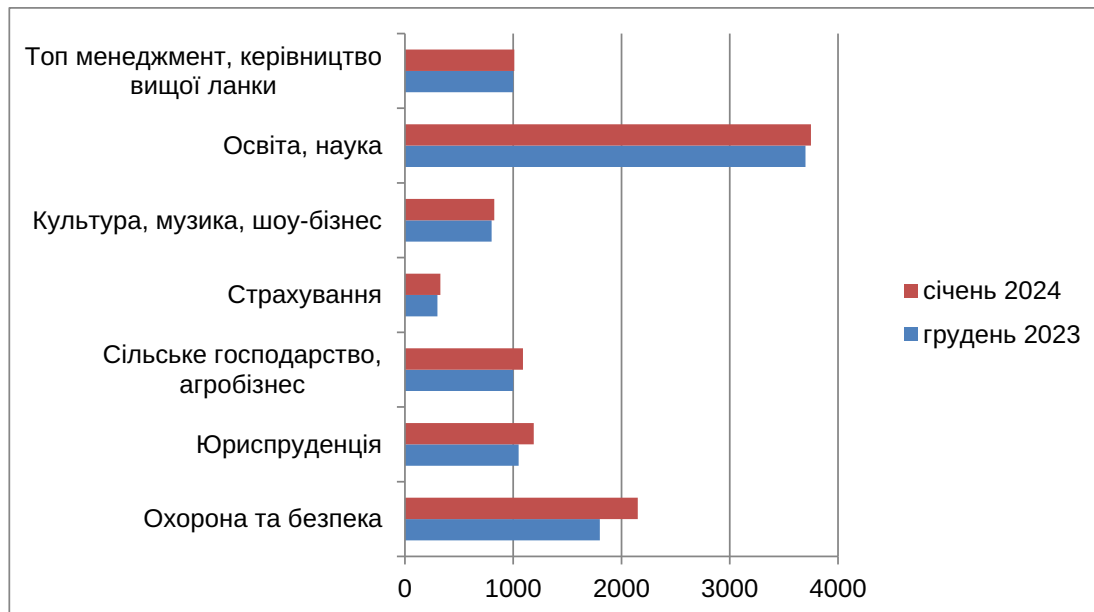

Рис. 3. Категорії з найбільшим приростом вакансій у січні 2024 р. проти грудня 2023 р.

Джерело: складено авторами за [2]

Деякі сектори, такі як виробництво, є більш чутливими до шоків попиту, ніж інші, такі як послуги. Отже, вплив шоку попиту на рівень безробіття може бути більш значним у секторах, які чутливі до шоків попиту.

Вплив шоків попиту на рівень безробіття залежить від початкового стану економіки. Якщо економіка вже в рецесії, негативний шок попиту може призвести до значного збільшення рівня безробіття. Однак, якщо економіка вже перебуває на повній зайнятості, вплив шоку на рівень безробіття може бути мінімальним.

Найбільший приріст вакансій в категоріях «Охорона та безпека» (на 19%), «Юриспруденція» (13%), найменший приріст вакансій в категоріях «Освіта, наука» (1%), «Топ менеджмент, керівництво вищої ланки» (1%). Збільшення попиту на працівників свідчить про затребуваність робочої сили на ринку праці.

Висновок. Циклічні та структурні фактори відіграють важливу роль у формуванні рівня безробіття у суспільстві. Розуміння та моніторинг цих факторів дозволяє розробити заходи, спрямовані на усунення причин безробіття та створення умов для сталого еко-

номічного зростання та розвитку. Досліджено кризу (війну), інфляцію та коливання валютного курсу як структурні чинники, що впливають на рівень безробіття. Встановлено негативний вплив воєнних дій на розвиток ринку праці. У 2021–2023 роках інфляція знизилася на 4,9 відсоткових пункти. Очевидним було зростання вартості іноземної валюти по відношенню до гривні. Кількість безробітних скоротилася на 67,4%. Технологічні інновації, демографічні процеси та шоки попиту розглядаються як циклічні фактори, що впливають на рівень безробіття та динаміку ринку праці. Швидке поширення нових технологій має як позитивний, так і негативний вплив на ринок праці. Під час війни чисельність населення зменшилася за рахунок природної (на 31,1% менше народжень) та механічної (більше людей виїхало з України, ніж приїхало в Україну) міграції. Отримані результати дослідження свідчать про позитивні тенденції на ринку праці. Зокрема, зниження рівня безробіття за рахунок зниження рівня інфляції, підвищення курсу валюти, зменшенню кількості безробітних внаслідок збільшення пропозицій роботодавців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- 99% українців, які виїхали у 2023, повернулись до України. Вебсайт Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/ukrainians-emigration-trend-continues> (дата звернення: 19.04.2024).

2. Кузенкова Є. Ринок праці оживає: у січні зростали зарплати, кількість шукачів і конкуренція. Вебсайт Work.ua. 06.02.2024. URL: <https://www.work.ua/articles/analytics/3234/> (дата звернення: 17.04.2024).
3. Близнюк В. В., Яценко Л. Д. Ринок праці України в умовах війни : Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. Р. 1106–1113.
4. Аналітична та статистична інформація. Вебсайт Дніпропетровського обласного центру зайнятості. URL: <https://dnp.dcz.gov.ua/analytics/70> (дата звернення: 17.04.2024).
5. Офіційний вебсайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 18.04.2024).
6. Демографічна ситуація у 2021 році. Вебсайт Держстат. 12.06.2023. URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/demografichna-sytuatsiya-u-2021-rotsi> (дата звернення: 20.04.2024).
7. Маршавін Ю. М., Кицак Т. Г., Василенко А. О. Модернізація ринку праці на засадах концепту соціальної відповідальності як базова умова відновлення України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія : економіка та управління*. 2023. № 7. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-7-07-02> (дата звернення: 20.04.2024).
8. Індекс інфляції в Україні 2024. Вебсайт Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> (дата звернення: 17.04.2024).
9. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. Вебсайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates> (дата звернення: 18.04.2024).
10. Олійник Т. І., Жураковська А. В. Ринок праці в Україні під час війни. *Молодий вчений*. 2024. № 1(125). URL: <https://molodyvchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6065/5933> (дата звернення: 20.04.2024).
11. Ревко А., Приходько Н. Соціально-економічні наслідки безробіття населення регіонів України. *Проблеми і перспективи економіки та управління. Теоретичні проблеми розвитку національної економіки*. 2021. № 2(26). С. 18–24.
12. Слюсар С.Т. Аналіз рівня безробіття в Україні: проблеми і шляхи його подолання. *Економіка АПК*. 2018. № 5. С. 85–92. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/664179.pdf> (дата звернення: 20.04.2024).
13. Як скоротилася кількість населення України під час війни: підрахунки соціологів. Вебсайт visitukraine.today. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/2023/how-the-population-of-ukraine-decreased-during-the-war-sociologists-estimates> (дата звернення: 19.04.2024).

REFERENCES:

1. 99% ukraintsiiv, yaki vyikhaly u 2023, povernulys do Ukrainy [99% of Ukrainians who left in 2023 returned to Ukraine]. Website Opendatabot. Available at: <https://opendatabot.ua/analytics/ukrainians-emigration-trend-continues> (accessed April 19, 2024).
2. Kuzenkova Ye. (2024) Rynok pratsi ozhyvaie: u sichni zrostaly zarplaty, kilnist shukachiv i konkurentsiia [The labor market is coming to life: salaries, the number of job seekers and competition increased in January]. Website Work.ua. Available at: <https://www.work.ua/articles/analytics/3234/> (accessed April 17, 2024).
3. Blyzniuk V. V., Yatsenko L. D. (2022) *Rynok pratsi Ukrainy v umovakh viiny: Scientific monograph* [Ukraine's labor market in war conditions: Scientific monograph]. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», pp. 1106–1113. (in Ukrainian)
4. Analitichna ta statystychna informatsiia [Analytical and statistical information]. Website of the Dnipropetrovsk Regional Employment Center. Available at: <https://dnp.dcz.gov.ua/analytics/70> (accessed April 17, 2024).
5. Ofitsiyniy vebсайт Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed April 18, 2024).
6. Demografichna situatsiia u 2021 rotsi [Demographic situation in 2021]. Website State Statistics Service. Available at: <https://stat.gov.ua/uk/publications/demografichna-sytuatsiya-u-2021-rotsi> (accessed April 20, 2024).
7. Marshavin Y. M., Kitsak T. G., Vasilenko A. O. (2023) Modernizatsiia rynku pratsi na zasadakh kontseptu sotsialnoi vidpovidalnosti yak bazova umova vidnovlennia Ukrainy [Modernization of the labor market based on the concept of social responsibility as a basic condition for the recovery of Ukraine]. *Problemy suchasnyh transformacij. Serija: ekonomika ta upravlinnja – Problems of modern transformations. Series: Economics and Management*, no. 7. Available at: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-7-07-02> (accessed April 20, 2024).
8. Indeks inflatsii v Ukraini 2024 [Inflation index in Ukraine 2024]. Website of the Ministry of Finance. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> (accessed April 17, 2024).
9. Ofitsiyniy kurs hryvni shchodo inozemnykh valiut [The official exchange rate of the hryvnia against foreign currencies]. Website of the National Bank of Ukraine. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates> (accessed April 18, 2024).

10. Oliinyk T. I., Zhurakovska A. V. (2024) Rynok pratsi v Ukraini pid chas viiny [The labor market in Ukraine during the war]. *Molodyi vchenyi – A young scientis*, no. 1(125). Available at: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6065/5933> (accessed April 20, 2024).
11. Revko A., Prykhodko N. (2021) Sotsialno-ekonomichni naslidky bezrobittia naseleння rehioniv Ukrainy [Socio-economic consequences of unemployment in the regions of Ukraine]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnja. Teoretychni problemy rozvytku nacional'noi ekonomiky – Problems and prospects of economics and management. Theoretical problems of the development of the national economy*, no. 2(26), pp. 18–24.
12. Sliusar S. T. (2018) Analiz rivnia bezrobittia v Ukraini: problemy i shliakhy yoho podolannia [Analysis of the level of unemployment in Ukraine: problems and ways to overcome it]. *Ekonomika APK – Economy of agro-industrial complex*, no. 5, pp. 85–92. Available at: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/664179.pdf> (accessed April 20, 2024).
13. Iak skorotylasia kilkist naseleння Ukraїny pid chas viyny: pidrakhunky sotsiologiv [How the population of Ukraine decreased during the war: estimates of sociologists]. Website visitukraine.today. Available at: <https://visitukraine.today/uk/blog/2023/how-the-population-of-ukraine-decreased-during-the-war-sociologists-estimates> (accessed April 19, 2024).